

DOI: 10.26565/2227-8877-2020-91-15

УДК 811.111(253+42):82-22

**ПЕРЕКЛАД КОМІЧНОГО В КІНОФІЛЬМАХ ВЕСА АНДЕРСОНА
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)**

Лук'янова Т. Г.

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: luktah@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0348-9414>; RESEARCH GATE:

https://www.researchgate.net/profile/Tetyana_Lukyanova; GOOGLE SCHOLAR: [https://](https://scholar.google.com/citations?user=S_QsgGwAAAAJ&hl=ru&authuser=1)

scholar.google.com/citations?user=S_QsgGwAAAAJ&hl=ru&authuser=1

(Харків)

Матійко К. В.

студентка першого курсу магістратури кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: catherine.matiyko@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1605-1473>

(Харків)

Стаття присвячена визначенню особливостей вираження комічного в авторському кіно американського режисера і сценариста Веса Андерсона, а також аналізу перекладу комічного на матеріалі автентичного кінодіалогу з фільму «Готель “Гранд Будапешт”», його перекладу для дублювання та субтитрів українською мовою. Актуальність нашого дослідження обумовлена підвищеним інтересом глядачів до авторського кіно, особливо в жанрі комедії та комедійної драми, а також недостатньою кількістю досліджень, присвячених репрезентації функціональних видів комічного в перекладі автентичних фільмів українською мовою. У статті надано дефініції видів комічного і охарактеризовано загальноприйняті труднощі при перекладі функціональних різновидів комічного і труднощі, зумовлені специфікою аудіовізуального перекладу. Серед загальноприйнятих лінгвістичних перекладацьких труднощів слід зазначити вираження комічного культурно-маркованими лексичними одиницями або алюзіями до маловідомих явищ. До типових і спільних для дублювання та субтитрування екстралінгвістичних труднощів можна віднести необхідність у дотриманні хронометражу. Переклад для дублювання передбачає також досягнення фонетичного синхронізму, для субтитрування – дотримання зручної для читання довжини субтитру. У статті представлено п'ять принципів, за допомогою яких Вес Андерсон досягає комічного ефекту в оригінальному кінодіалозі. Загалом ці принципи полягають у ретельному підборі часу, місця подій, незвичній поведінці героїв та невідповідності їхньої поведінки ситуаціям, в які вони потрапляють. Було виявлено, що для створення гумористичного ефекту Вес Андерсон застосовує як невербальний гумор, що проявляється у елементах невербальної комунікації (рухах, поглядах, міміці, жестах), так і вербально виражене комічне, тобто гумор, іронію,

сатиру і сарказм. До кожного з принципів досягнення комічного ефекту було надано та проаналізованого приклади з оригінального кінодіалогу і їхні переклади для дублювання і субтитри українською мовою.

Ключові слова: авторське кіно, види комічного, гумор, засоби вираження комічного, іронія, кінопереклад, сарказм, сатира.

Лукьянова Т. Г., Матийко Е. В. Перевод комического в кинофильмах Уэса Андерсона (на материале английского и украинского языков). Статья посвящена определению особенностей выражения комического в авторском кино американского режиссера и сценариста Уэса Андерсона, а также анализа перевода комического на материале аутентичного кинодиалога из фильма «Отель “Гранд Будапешт”», его перевода для дублирования и субтитров на украинском языке. Актуальность нашего исследования обусловлена повышенным интересом зрителей к авторскому кино, особенно в жанре комедии и комедийной драмы, а также недостаточным количеством исследований, посвященных репрезентации функциональных видов комического в переводе аутентичных фильмов на украинский язык. В статье предоставлены дефиниции видов комического и охарактеризованы общепринятые трудности при переводе функциональных видов комического и трудности, обусловленные спецификой аудиовизуального перевода. Среди общепринятых лингвистических переводческих трудностей следует отметить выражение комического с помощью культурно-маркированных лексических единиц или аллюзий к малоизвестным явлениям. К типичным и общим для дублирования и субтитрования экстралингвистическим трудностям можно отнести необходимость соблюдения хронометража. Перевод для дублирования предусматривает также достижение фонетического синхронизма, а субтитрование – соблюдение удобной для чтения длины субтитров. В статье представлены пять принципов, с помощью которых Уэс Андерсон достигает комического эффекта в оригинальном кинодиалоге. Эти принципы заключаются в тщательном подборе времени и места событий, необычном поведении героев и несоответствии их поведения ситуациям, в которые они попадают. Было обнаружено, что для создания юмористического эффекта Уэс Андерсон применяет как невербальный юмор, который проявляется в элементах невербальной коммуникации (движениях, взглядах, мимике, жестах), так и вербально выраженное комическое, то есть юмор, иронию, сатиру и сарказм. Для каждого принципа достижения комического эффекта были предоставлены и проанализированы примеры из оригинального кинодиалога, их переводы для дублирования и субтитры на украинском языке.

Ключевые слова: авторское кино, виды комического, ирония, киноперевод, сарказм, сатира, способы выражения комического, юмор.

Lukianova T., Matiiko K. Translation of the Comic in the Films of Wes Anderson (based on English and Ukrainian). The article is dedicated to defining the specific features of the expression of the comic in the auteur film “The Grand Budapest Hotel” by the American director and screenwriter Wes Anderson, as well as to the analysis of the translation of the comic on the material of the authentic movie dialogue, its dubbing and subtitling in Ukrainian. The relevance of our research is determined by the increased interest in the auteur films, especially in the genre of comedy and comedy drama, as well as by insufficient research on the representation of the functional types of the comic in Ukrainian translations for authentic films. The article provides definitions of the comic types and describes common difficulties in translating functional types of the comic and difficulties caused by the peculiarities of audiovisual translation. Common linguistic translation difficulties include translating the comic expressed by culturally-labeled lexical units or allusions to little-known phenomena. Typical and common for dubbing and subtitling extralinguistic difficulties include the need for keeping to the timeline. Dubbing also implies the achievement of phonetic synchronization, while subtitling presupposes the observance of the readable length of the subtitle. The article presents five principles with the help of which Wes Anderson achieves comic effect in the original movie dialogue. In general, these principles are a careful selection of time

and place of the events and disruption of the characters in unusual situations. The article argues that in order to create a humorous effect, Wes Anderson uses both non-verbal humor expressed by elements of non-verbal communication, e.g. movements, glances, facial expressions, gestures, and verbally expressed comic, i.e. humor, irony, satire, and sarcasm. Each of the principles for achieving the comic effect was illustrated by the examples from the original movie dialogue and the analysis of their dubbing and subtitling in Ukrainian.

Key words: auteur film, film translation, humor, irony, sarcasm, satire, types of the comic, ways of expressing the comic.

1. ВСТУП

Швидкий розвиток кіновиробництва зумовив потребу в мовній локалізації іноземних кінокартин і становлення кіноперекладу як окремого виду перекладу.

Глядач стає дедалі вимогливішим у своєму виборі аудіовізуального контенту. З'являється все більше прихильників кінокартин, створених не тільки з розважальною метою, але і з метою задоволення естетичних потреб. Відтак увага фокусується на незвичному, неординарному і непересічному авторському кіно. Одним із представників незалежного кінематографа Сполучених Штатів є сценарист, режисер і продюсер Вес Андерсон. Він став відомим завдяки своїм химерним, дещо чудернацьким і гумористичним фільмам, серед яких «Родина Тененбаумів» (2001), «Королівство повного місяця» (2012) та «Готель “Гранд Будапешт”» (2014). Окрім цього, Вес Андерсон проявив себе у ролі режисера анімаційного кіно. У його фільмографії наявні такі популярні мультфільми, як «Фантастичний містер Лис» (2009) і «Острів собак» (2018) [12].

Ідіосинкратичні картини Веса Андерсона відрізняються симетрією, чіткою композицією, особливим вибором кольорової гами (замість жовтого – гірчичний, замість зеленого – болотний, замість червоного – бордовий), мізансценами та рухами камери, завдяки яким складається враження, ніби герої знаходяться у ляльковому будинку. Для фільму «Готель “Гранд Будапешт”» Вес Андерсон виступив не тільки у ролі режисера, але й у ролі сценариста. Він створив особливий мікросвіт, куди помістив не менш цікавих персонажів, своєрідність яких підкреслюється за допомогою візуальних ефектів (розташування героїв у кадрі, їхня взаємодія один з одним і з предметами, що їх оточують) та за допомогою їхньої манери спілкування. Оригінальні кінодіалоги насичені різними видами комічного, що становить великий інтерес для перекладача.

Наразі шляхи збереження і способи передачі комічного в англо-українських перекладах аудіовізуального матеріалу становлять одну з актуальних проблем перекладознавства.

Теоретичне підґрунтя у вирішенні проблем відтворення комічного в літературі складають роботи таких дослідників, як А. О. Щербина, О. Б. Шонь [8], В. О. Самохіна [6]. О. М. Линтвар наголошує на тому, що не можна ототожнювати види комічного з засобами їхнього вираження, і пропонує свій список стилістичних засобів, які застосовують для досягнення гумористичного ефекту [2, с. 69-71]. Особливу увагу іронії приділив С. І. Походня. Дослідник виокремив такі види іронії, як асоціативну і ситуативну [5, с. 42]. В. В. Раскін запропонував семантичний механізм гумору у своїй однойменній праці “Semantic Mechanisms of Humor” [11]. **Актуальність** нашого дослідження обумовлена підвищеним інтересом глядачів до авторського кіно, особливо в жанрі комедії або комедійної драми, а також недостатньою кількістю досліджень, присвячених репрезентації функціональних видів комічного в перекладі автентичних фільмів українською мовою.

Мета статті полягає у виявленні специфіки комічного, наявного в авторському кіно Веса Андерсона, а також у виявленні особливостей репрезентації комічного в перекладі для дублювання та субтитрах українською мовою. Для досягнення поставленої мети було виконано низку **завдань**: визначити специфіку вираження комічного в авторському кіно Веса Андерсона; дати визначення видам комічного, які зустрічаються у фільмі «Готель “Гранд Будапешт”»; охарактеризувати можливі перекладацькі труднощі при перекладі комічного українською мовою; проаналізувати український переклад видів комічного в дублюванні та субтитрах.

Об’єктом дослідження є види комічного і засоби його вираження в обраному автентичному аудіовізуальному матеріалі.

Предметом дослідження є способи передачі комічного в перекладі для дублювання і субтитрах українською мовою.

Матеріалом для дослідження є оригінальний кінодіалог фільму «Готель “Гранд Будапешт”» (“The Grand Budapest Hotel”) [14], його переклад для дублювання та субтитрів українською мовою, розміщені у вільному доступі в мережі Інтернет.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перші дослідження комічного уходять корінням глибоко в античні часи. Сучасне визначення комічного охоплює «категорію естетики, що характеризує смішні, нікчемні, безглузді або потворні сторони дійсності та духовного життя» [5]. Проте навіть таке широке визначення не окреслює всю різноплановість цього терміну, оскільки всі ми трактуємо комічне

по-своєму і можемо вбачати його в абсолютно різних речах і ситуаціях. Те, що здається смішним одному, видається звичайним, нудним, дошкульним або навіть образливим іншому. Комічне є особливим елементом повідомлення, який може ховатися у стилістичних фігурах, емоційно забарвленій, культурно-маркованій або навіть нейтральній лексиці. На відміну від стилістичних фігур, наприклад, оксюмору, гіперболи, антитези та ін., комічне можна не впізнати одразу, адже часто воно виражене імпліцитно. Про цей елемент відомо лише автору повідомлення, і тільки реципієнт з відповідними фоновими знаннями може помітити і зрозуміти його.

Думка науковців стосовно кількості видів комічного різниться. Дослідники виокремлюють переважно чотири основних види комічного: гумор, сатиру, іронію і сарказм. Інші дослідники додають до цього списку буфонаду, травестію, бурлеск, гротеск та інвективу. Ми вважаємо доцільним надати визначення найуживанішим функціональним видам комічного, які також часто застосовує Вес Андерсон у фільмі «Готель “Гранд Будапешт”». Як зазначено в літературознавчому словнику-довіднику, «гумор – це різновид комічного, відображення смішного в життєвих явищах і людських характерах»; на відміну від сарказму чи сатири, гумор позбавлений негативної конотації [3, с. 173]. В повсякденному житті термін «гумор» набув дуже широкого значення і використовується для апелювання до будь-чого, що видається смішним або викликає сміх.

Сарказм – це вид комічного, «їдка, викривальна, особливо дошкульна насмішка, сповнена крайньої ненависті і гнівного презирства» [3, с. 611]. На відміну від іронії, сарказм наділений негативною конотацією і виражається тільки у вербальній формі. Його метою є збентежити адресата, познущатись над ним і завдати йому певного душевного болю. Водночас сатиру називають вид комічного, «різку, уїдливу насмішку», що полягає у «дошкульному висміюванні пороків, хиб, негативних явищ дійсності» [9, с. 61].

Термін «іронія» є амбівалентним. З одного боку, іронія – це вид комічного, «насмішка, замаскована зовнішньою благопристойною формою» [3, с. 313]. З іншого боку, іронія є лексичним стилістичним засобом контрасту, який використовується для вираження комічного і побудований у такий спосіб, що слова з одним значенням насправді набувають протилежного, іронічного смислу [2, с. 69-71].

Загалом під час відтворення видів комічного в кіноперекладі перед перекладачем постає завдання вирішувати низку як загальноприйнятих, так і специфічних для аудіовізуального

перекладу труднощів. Важливо передати не тільки денотативну, але і конотативну складову кінодіалогу. Лінгвістичні труднощі може викликати переклад комічного, вираженого непритаманними для цільової мови засобами, наприклад, реаліями, алюзіями, зрозумілими лише вузькому колу людей. Оскільки кінопереклад поєднує в собі, «окрім вербального компоненту комунікації, ще візуальний та звуковий» [11, с. 344-349], це породжує певні екстралінгвістичні труднощі. Наприклад, при перекладі для дублювання виникає необхідність у синхронізації тривалості озвучування репліки з тривалістю руху губ актора на екрані і необхідність у ліпсинку, тобто досягненні фонетичного синхронізму [1, с. 147-148]. Серед екстралінгвістичних труднощів, пов'язаних з укладанням субтитрів, слід зазначити обов'язкове дотримання хронометражу. Субтитр повинен з'являтися і зникати одночасно з реплікою, яку промовляє актор на екрані. Окрім цього, укладач субтитрів має пам'ятати про середню швидкість читання, що становить 3-5 слова в секунду. Бажано, щоб в одному рядку було не більше 38 знаків, аби глядач мав достатньо часу прочитати субтитр [4, с. 171].

Деякі дослідники вважають, що кінопереклад є наближеним до художнього перекладу або навіть тотожний йому [8, с. 153-154]. Проте саме завдяки технічним особливостям переклад аудіовізуальних матеріалів відрізняється від інших видів перекладу. Під час мовної локалізації фільму у перекладача немає можливості зробити зноску до того, що може здатися потенційно незрозумілим для цільової аудиторії. Смісл, закладений в оригінальному кінодіалозі, потрібно еквівалентно, адекватно і стисло передати в кінодіалозі мовою перекладу.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Світи, які приваблюють Веса Андерсона як режисера та сценариста і в яких розгортаються події у його фільмах, відрізняються між собою в часі і просторі (вигадана європейська країна Зубровка, Нагасакі, береги Нової Англії або Великобританія), проте їх об'єднує один спільний принцип: всі вони були створені виключно як декорації для поважних представників гречного суспільства, змальованого режисером. Незважаючи на те, що увага Веса Андерсона сконцентрована на красі і порядку (відцентровані ракурси, симетрія в кадрі), він часто вдається до сцен аморальності, бруду і хаосу, аби показати, що насправді ховається за цими привабливими декораціями.

Для своїх кінокартин Вес Андерсон часто виступає не тільки в ролі режисера, але і в ролі сценариста, тому, окрім візуальної складової, постановки кадру і композиції, поняття

індивідуального стилю Веса Андерсона охоплює також примітні риси характеру героїв, їхню особливу манеру поведінки і взаємовідносини з іншими. Все це знаходить відображення в діалогах і особливому підборі слів, які промовляють герої.

Кінострічка «Готель “Гранд Будапешт”» описує події, що відбуваються у житті консьєржа месьє Густава і портьє Зеро Мустафи, які мешкають у вигаданій східноєвропейській країні Зубровці у період між Першою та Другою світовими війнами. Від постійної гості готелю, Мадам Ді, месьє Густав успадковує дорогоцінну картину, за яку йому ще доводиться поборотись з родичами померлої і через яку він врешті-решт потрапляє до в'язниці.

Потрібно зазначити, що у фільмі «Готель “Гранд Будапешт”» Вес Андерсон доволі часто застосовує невербальний гумор, що проявляється у двозначних поглядах героїв, театральних рухах, сповільненій зйомці в кульмінаційні моменти. Особливо курйозно виглядає несподівана жорстокість і постановочні бійки. Наприклад, коли месьє Густав і Зеро заходять до зали, де сидять усі родичі Мадам Ді, далекі та близькі, і слухають заповіт, відбувається сутичка, під час якої консьєрж і портьє отримують удари прямо в центр обличь, що виглядає неправдоподібно, проте здатне викликати сміх. Іншим прикладом невербального гумору є епізод з погонею на санчатах, де режисер використав прискорену зйомку, що у поєднанні з грою акторів також справляє комічний ефект.

Проаналізувавши автентичні кінодіалоги, ми встановили, що Вес Андерсон не просто насичує репліки героїв кінокартини «Готель “Гранд Будапешт”» видами комічного (іронією, гумором і сарказмом), а підсилює гумористичний ефект завдяки несумісності поведінки персонажів з ситуаціями, в які вони потрапляють. Комічне Веса Андерсона полягає у: 1) невідповідності мовленнєвої поведінки персонажа ситуації комунікації (приклади 1 та 2) за різними параметрами – соціальним і етичним); 2) невідповідність мовленнєвої поведінки персонажа сконструйованому іміджу (приклади 3 та 4); 3) конструювання контрастних ситуацій (приклад 5). Задля повного розуміння, у чому саме полягає комічне в наведених нижче прикладах, ми вважаємо за необхідне надати короткий опис кожної мізансцени.

(1)

Месьє Густаву, який є центральною дійовою особою, належить лєвова частка висловлень, що містять різні види комічного. Зазвичай він справляє враження витонченого, галантного та чемного чоловіка, проте інколи його стриманість і люб'язність несумісні з ситуаціями, в які він потрапляє. Наприклад, коли месьє Густав і Зеро прямували потягом до

Лутцу на похорони Місіс Ді, до їхнього купе завітали військові та почали перевіряти документи. Один з офіцерів був незадоволений візою Зеро, тому месьє Густав промовив: “*He’s making a funny face. That’s a Migratory Visa with Stage Three Worker Status, Franz, darling. He’s with me*” [12]. Цей фрагмент є яскравим прикладом ситуативного гумору. Месьє Густав називає офіцера *darling* – «дорогий», «милий», «любий», створює ситуацію неофіційного спілкування, не дивлячись на те, що вперше його зустрічає і що ситуація видається досить напруженою.

Переклад для дублювання: «Щось він скривився. Це робоча віза третього ступеня. Все узгоджено, Францику, любий, він зі мною». Перекладач вилучив прикметник *migratory* і вдався до трансформації додавання (*все узгоджено*), аби синхронізувати тривалість руху губ актора на екрані та тривалість озвучування його репліки, оскільки в оригіналі назва візи складається з семи слів, а в перекладі українською – з чотирьох. Окрім цього, співпадає артикуляція при вимові звуку [w] у слові *worker* та звуку [в] у слові *все*, що позитивно впливає на сприйняття перекладу. Перекладач також використав зменшено-пестливий суфікс -ик- в імені офіцера, що підкреслює іронічність звертання.

Субтитри: «Він корчить дивну міну. Це міграційна віза з робочим статусом три, любий Франце. Він зі мною». Перекладач застосував контекстуальну заміну (*funny* – «дивний», замість «смішний»). Для перекладу назви візи було використано калькування з перестановкою слів, спричиненою природною відмінністю між вихідною та цільовою мовами. Притаманне для англійської мови використання декількох іменників підряд (*Stage Three Worker Status*), де всі іменники, окрім останнього *status*, виступають у ролі прикметників, в українській мові замінюється на підрядне словосполучення «робочий статус три». Також перекладач намагався зберегти іронічність звертання «любий Франце», проте завдяки зменшено-пестливому суфіксу в перекладі для дублювання іронія відчувається гостріше.

(2)

Після того як Зеро допоміг месьє Густаву втекти з в’язниці, консьєрж, все ще вдягнутий у брудний тюремний одяг, попросив бризнути йому на шию улюблені парфуми, проте портъє забув прихопити їх із собою. Месьє Густав настільки засмутився, що, забувши про всі шляхетні та ризиковані вчинки, які заради нього зробив Зеро, висловився щодо нього дуже грубо: “*What on God’s earth possessed you to leave the homeland where you very obviously belong and travel unspeakable distances to become a penniless immigrant in a refined, highly cultivated society that, quite frankly, could’ve gotten along very well without you?*”[12]. У цьому фрагменті наявний прояв

не дуже жорсткого акту агресії з метою принизити співрозмовника іронічним випадом у його бік, вказавши на його коріння, а також висміюється омріяна країна, у якій перебуває біженець. Це певного роду стьоб. У прикладі порушено загальнолюдську норму поведінки: замість вдячності за спасіння – образа. За допомогою яскравих гіперболізованих епітетів (*unspeakable distances; penniless immigrant; refined, highly cultivated society*) Вес Андерсон підкреслює емоційність репліки, яку месє Густав промовляє на одному подиху.

Переклад для дублювання: «Що в біса змусило тебе покинути рідний край, де тобі вочевидь і місце, і подолати півсвіту, лише аби стати убогим емігрантом у рафінованому, гармонійному суспільстві, яке, якщо чесно, і без тебе чудово б обійшлося?» Серед можливих варіантів перекладу ідіоми *on God's earth* («на цій божій землі», «на богом створеній землі») перекладач обрав більш експресивний відповідник «в біса», чим підсилив емоційність висловлення. Також було застосовано контекстуальну заміну: дієслово *possess*, що означає «оволодіти», «захоплювати» (про почуття), перекладено як «змусити», а *highly cultivated* – як «гармонійний», замість «висококультурний», «розвинутий». Словосполучення *travel unspeakable distances* було перекладено за допомогою описового перекладу «подолати півсвіту».

Субтитри: «Чого ти взагалі втік з батьківщини, коли твоє місце явно там, проїхав бозна-яку відстань, щоб стати жебраком-емігрантом у вишуканому, висококультурному суспільстві, яке, щиро кажучи, непогано жило і без тебе?» Було вилучено ідіому *on God's earth* і дієслово *possess*, внаслідок чого втрачено певну частку сатиричності. Перекладач змінив одну частину мови іншою: *penniless immigrant* (прикм. + іменник) – жебрак-емігрант (іменник + іменник). Також було використано словникові відповідники *refined* – «вишуканий», *highly cultivated* – «висококультурний», *get along* – «жити».

(3)

Вес Андерсон описує месє Густава як дуже вихованого і педантичного чоловіка, тому будь-яка девіація від притаманної консьєржу іміджу формальності справляє кумедне враження. Відповідно, використання ненормативної лексики в кінодіалогах Веса Андерсона може вважатися проявом комічного. На перший погляд, здається, що месє Густав не відноситься до того типу людей, які удаються до лихослів'я у будь-який слухний момент, тому його неодноразове застосування обценної лексики захоплює зненацька, дивує і одночасно викликає сміх.

Ми виявили, що лайливе слово *fuck* і його варіації зустрічаються в оригінальному кінодіалозі 10 разів, що породжує потребу в різноманітті перекладу одного і того ж елемента табуованої лексики. У дублюванні цю одиницю ненормативної лексики і її варіації було перекладено як: *fucking* – «задріпаний», «паскудний»; *fuck it* – «а в сраку все»; *holy fuck* – «от же ж клятий сучий син»; *what the fuck is going on* – «що за чортівня тут коїться». У субтитрах вибір відповідників стилістично зниженої лексики був таким: *fucking* – «нікчемний», «довбаний», «повний»; *fuck it* – «та пішло воно все»; *holy fuck* – «триклятуший сучий син»; *what the fuck is going on* – «що коїться, трясця твоїй матері» [12].

(4)

Персонажам Веса Андерсона притаманний певний імідж, у якому простежуємо риси методичності, системності, послідовності, педантичності і дотримання формальностей за будь-яких умов. Навіть коли довкола все йде шкереберть, герої не забувають додержуватися правил і офіційних процедур. Гумор вбачаємо у тому, що реакція є неочікуваною, несподіваною.

Відправивши Місіс Ді додому, месьє Густав просить Зеро збігати у церкву і поставити свічку за здоров'я постійної гості готелю, адже він сильно за неї переживає, але, дізнавшись, що Зеро щойно заступив на пост портьє, консьєрж відкидає все на другий план і думає тільки про співбесіду. Між месьє Густавом і новим портьє відбувається наступний діалог, який містить у собі гумор: – *You're now going to be officially interviewed. – Should I go and light the candle first? – What? No* [12].

Переклад для дублювання: – *Зараз проведемо офіційну співбесіду. – Може спершу поставити свічку, сер? – Що? Ні.* У перекладі українською пасивний стан *you're going to be interviewed* було замінено на активний «проведемо співбесіду», а також застосовано трансформацію заміни однієї частини мови іншою: *interviewed* (дієприкм.) – «співбесіда» (іменник). Гумор у перекладі було збережено.

Субтитри: – *Тепер ти пройдеш офіційну співбесіду. – Мені спершу побігти і поставити свічку, сер? – Що? Ні.* Перекладач віддав перевагу дослівному перекладу, переставляючи прислівники «тепер» і «спершу» ближче до початку речення. Як і в перекладі для дублювання, було замінено одну частину мови іншою: *interviewed* (дієприкм.) – «співбесіда» (іменник).

(5)

Герої Веса Андерсона намагаються вести себе ввічливо, стримано і не втрачати гідності, проте їм це не завжди під силу. В такі моменти персонажі переживають нервовий зрив, що

супроводжується їдкими і дошкульними зауваженнями. Спостерігаємо гумористичний ефект на контрасті двох ситуацій – прогулянки та втечі.

Готуючи план втечі, в'язень на ім'я Людвіг показує мес'є Густаву мапу тюрми. Він детально розповідає, якої товщини є стіни, як сконструйована вентиляція, де і скільки зазвичай знаходиться охоронців і що навколо в'язниці розташований рів з крокодилами. Емоційне напруження вже на межі, тому Людвіг промовляє до мес'є Густава дуже саркастичним тоном: *“Nobody’s sayin’ it’s a stroll down a tree-lined promenade with a fine lady and a white poodle”* [12]. Якщо перекладати, обираючи словникові відповідники, то *a stroll down* – це «прогулянка по...»; *tree-lined* – «з деревами, висадженими в ряд»; *promenade* – «променад», «місце для прогулянки», «зона для пішохідних прогулянок». Слово «променад» є гіперонімом відносно слів «набережна», «проспект», «бульвар».

Переклад для дублювання: *«Ніхто не каже, що то буде прогулянка під ручку з файною пані і білим пуделем»*. Оскільки перед перекладачем постало завдання не тільки зробити адекватний та еквівалентний переклад, але й вкластися у хронометраж, словосполучення *a stroll down a tree-lined promenade* було перекладено одним словом «прогулянка», тобто вилучено *a tree-lined promenade*, а також було застосовано трансформацію додавання «під ручку». Окрім цього, перекладач намагався досягти відповідності між рухами губ актора на екрані та звуками, які промовляє актор озвучування (*stroll* – «що», *promenade* – «прогулянка», *fine* – «файною»).

Субтитри: *«Ніхто не каже, що це дуже легко, що це можна зробити однією лівою»*. Перекладач застосував описовий переклад і фразеологізацію «однією лівою», передаючи смисл, але втрачаючи, таким чином, образи, в яких полягало комічне у висловленні мовою оригіналу.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вес Андерсон населив унікальний і витончений світ кінокартини «Готель “Гранд Будапешт”» елегантними, стриманими і педантичними персонажами, з вуст яких доволі часто звучать кумедні репліки. Режисеру і сценаристу вдалося досягти комічного ефекту завдяки ретельному підбору часу, місця подій, незвичній поведінці героїв та невідповідності їхньої поведінки ситуаціям, в яких вони опиняються. У ході дослідження ми виявили, що Вес Андерсон застосовує як невербальний гумор, так і вербально виражене комічне (гумор, іронію і сарказм), що полягає в дотриманні наступних принципів: 1) Невідповідність мовленнєвої поведінки персонажа ситуації комунікації; 2) невідповідність мовленнєвої поведінки персонажа

сконструйованому іміджу; 3) конструювання контрастних ситуацій. Слід зазначити, що переклад тексту, який містить в собі функціональні види комічного, можна вважати вдалим, якщо він виконує таку саму прагматичну функцію, що й текст оригіналу, і справляє на реципієнта таке саме враження, яке справляє текст оригіналу на реципієнта вихідної мови.

Загалом переклад для дублювання фільму «Готель “Гранд Будапешт”» має тенденцію відходити від оригіналу і бути більш орієнтованим на глядача, в той час коли субтитри тяжіють до дослівного перекладу. В обраних нами прикладах фахівці з перекладу застосовували низку трансформацій: додавання, вилучення, контекстуальну заміну, вибір словникового відповідника, заміну однієї частини мови іншою. Порівняно із субтитрами, в перекладі для дублювання було використано більше розмаїття вищезазначених перекладацьких трансформацій, оскільки перекладач повинен був не тільки передати смисл, але і зробити переклад, що звучав би природньо і відповідав таким технічним вимогами, як хронометраж і ліпсінк. У всіх представлених у цій статті прикладах, окрім останнього, комічне при перекладі було збережено, оскільки воно було позбавлене культурно-специфічних рис і могло бути передане за допомогою доступних ресурсів цільової мови.

Одним із засобів вираження комічного Веса Андерсона є використання одиниць стилістично зниженої лексики. Ненормативна лексика є тим культурно обумовленим прошарком лексики, переклад якої не обов'язково передбачає вибір сталого відповідника, а скоріше залежить від перекладача і його суб'єктивної оцінки ситуації, в якій такі одиниці було використано. Під час мовної локалізації обценної лексики у дублюванні і субтитрах до кінострічки «Готель “Гранд Будапешт”» перекладачі обирали не занадто вульгарні та більш наближені до літературної мови українські відповідники, що мали меншу силу впливу на аудиторію цільової мови, ніж табуйована лексика англійською мовою на глядача вихідної мови.

Перспективою подальшого дослідження є можливість виявлення специфіки комічного в інших кінострічках Веса Андерсона, а також проведення аналізу тенденцій використання перекладацьких трансформацій під час перекладу комічного українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ермаков К. Д., Пономарчук Д. С. Специфика дубляжа фильмов с английского языка на русский. *Язык и культура* : сборник статей XXVIII Международной научной конференции. Томск : Дом Томского государственного университета. 2018. С. 146–150.

2. Линтвар О. М. Вираження елементів комічного в художньому тексті. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Філологічні науки»*. 2013. № 14(3). С. 69–73.
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
4. Лук'янова Т. Г. Лексичні аспекти перекладу субтитрів (на матеріалі англomовних художніх фільмів). *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 170–173.
5. Любимова Т. Б. Комическое. Новая философская энциклопедия. Электронная библиотека ИФ РАН. URL: <https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASH05148f47ad4907d1472a05> (дата звернення: 09.11.2019).
6. Походня С. И. Языковые виды и средства реализации иронии. Киев : Наукова думка, 1989. 123 с.
7. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії і США : монографія. Вид. 2-е, перероб. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2012. 360 с.
8. Скоромыслова Н. В. Теоретический аспект перевода художественных фильмов. *Вестник Московского государственного университета имени М. В. Ломоносова*. 2010. № 1. С. 153–156.
9. Словник української мови: в 11 т. / ред. рада: І. К. Білодіда (гол.) та ін. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. 916 с.
10. Шонь О. Б. Мовностилістичні засоби реалізації гумору, іронії і сатири в американських коротких оповіданнях : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2003. 225 с.
11. Anderson W. Biography. URL: <https://www.biography.com/filmmaker/wes-anderson> (дата звернення: 09.11.2019).
12. Cintas J. D. Subtitling. Handbook of Translation Studies. Amsterdam : John Benjamins, 2010. Vol. 1. 468 p.
13. Raskin V. Semantic Mechanisms of Humor. *Proceedings of the Fifth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. 1979. P. 325–335.
14. The Grand Budapest Hotel. Script. URL: https://www.scripts.com/script/the_grand_budapest_hotel_587 (дата звернення: 26.10.2019).

REFERENCES

Ermakov, K. D., and Ponomarchuk, D. S. (2018). Spetsifika dubljazha fil'mov s anglijskogo jazyka na russkij [Specific Features of Dubbing Movies from English to Russian]. *Sbornik statej XXVIII Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii «Jazyk i kul'tura» – Language and Culture: Collection of Articles of the XXVIII International Scientific Conference*. Tomsk : Dom Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. 146–150. (in Russian)

Lyntvar, O. M. (2013). Vyrzhennia elementiv komichnoho v khudozhnomu teksti [Expressing the Elements of the Comic in a Literary Text]. *Visnyk Lugans'kogo natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filologichni nauky – The Journal of Luhansk Taras Shevchenko National University. Philological Sciences Series..* № 14(3). 69–73. (in Ukrainian)

Literaturoznavchij slovnyk-dovidnyk [Literary Reference Dictionary]. (2007). / Za red. P. T. Grom'yaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka. Ky'yiv : VCz «Akademiya». 752 p.

Lukyanova, T. G. (2012). Leksychni aspekty perekladu subtytriv (na materialy anglo-movnykh khudozhnikh fil'miv) [Lexical Aspects of Subtitle Translation (Based on English-Language Feature Films)]. *Nova filologiya – New Philology*. № 50. 170–173. (in Ukrainian)

Lyubimova, T. B. Komicheskoe. Novaya filosofskaya encyklopediya [The Comic. New Philosophical Encyclopedia]. Elektronnaya biblioteka Y'F RAN. Available at: <https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASH05148f47ad4907d1472a05> (in Russian)

Pohodnja, S. I. (1989). *Jazykovye vidy i sredstva realizatsii ironii* [Language Types and Means of Realizing Irony]. Kiev : Naukova dumka, 123 p. (in Russian)

Samokhina, V. O. (2012). Zhart u suchasnomu komunikatyvnomu prostori Velykoyi Brytaniyi i SShA [A Joke in Today's Communicative Space of the United Kingdom and the United States] : monografiya. Vyd. 2-e, pererob. i dop. Kharkiv : KhNU imeni V. N. Karazina. 360 p.

Skoromyslova, N. V. (2010). Teoreticheskij aspekt perevoda hudozhestvennykh fil'mov [The Theoretical Aspect of the Translation of Feature Films]. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta imeni M. V. Lomonosova – The Journal of M. V. Lomonosov Moscow States University*, 1, 153–156.

Slovnyk ukrayins'koyi movy [Ukrainian Dictionary]: v 11 t. (1970–1980). / red. rada: I. K. Bilodida (gol.) ta in. AN URSR. Instytut movoznavstva. Ky'yiv : Naukova dumka. V. 4. 916 p.

Shon', O. B. (2003). Movnostylistychni zasoby realizatsiyi gumoru, ironiyi i satyry v amerykans'kykh korotkykh opovidannyakh. Diss. kand. filol. nauk [Linguistic Stylistic Means of

Realizing Humor, Irony and Satire in American Short Stories. Cand. philol. sci. diss.]. L`viv, 225 p. (in Ukrainian)

Anderson, W. Biography. Available at: <https://www.biography.com/filmmaker/wes-anderson>.

Cintas, J. D. (2010). Subtitling. Handbook of Translation Studies. Amsterdam : John Benjamins. Vol. 1. 468 pp.

Raskin, V. (1979). Semantic Mechanisms of Humor. *Proceedings of the Fifth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. pp. 325–335.

The Grand Budapest Hotel. Script. Available at: https://www.scripts.com/script/the_grand_budapest_hotel_587

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ / INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Лукьянова Татьяна Геннадьевна – кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры переводоведения имени Николая Лукаша Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина; e-mail: luktah@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0348-9414>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana_Lukyanova; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?user=S_QsgGwAAAAJ&hl=ru&authuser=1

Lukianova Tetiana – PhD in Philology, Associate Professor at Mykola Lukash Translation Studies Department of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: luktah@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0348-9414>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana_Lukyanova; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?user=S_QsgGwAAAAJ&hl=ru&authuser=1

Матийко Екатерина Викторовна – студентка первого курса магистратуры кафедры переводоведения имени Николая Лукаша Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина; e-mail: catherine.matiyko@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1605-1473>

Matiiko Kateryna – First-year Graduate Student at Mykola Lukash Translation Studies Department of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: catherine.matiyko@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1605-1473>